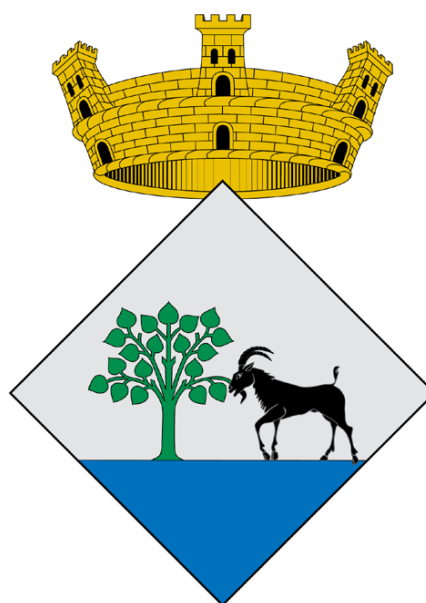

Mapa de Patrimoni Cultural

Cabrera de Mar

Redacció: Marc Guàrdia i Llorens

Febrer 2017

**Diputació
Barcelona**

MEMÒRIA
MAPA DEL
PATRIMONI
CULTURAL DE
CABRERA DE
MAR
(MARESME)

OCTUBRE 2016

MARC GUÀRDIA

SUMARI

1. AGRAÏMENTS	4
2. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC	5
2.1. MEDI FÍSIC	5
2.2. DEMOGRAFIA I ECONOMIA	6
2.3. RESSENYA HISTÒRICA	8
2.4. TOPONÍMIA I ESCUT MUNICIPAL	10
3. METODOLOGIA	11
4. RESULTATS DE L'ESTUDI	14
4.1. ELEMENTS FITXATS I ELEMENTS NO FITXATS	14
4.2. PATRIMONI IMMOBLE	16
4.3. PATRIMONI MOBLE	21
4.4. PATRIMONI DOCUMENTAL	21
4.5. PATRIMONI IMMATERIAL	22
4.6. PATRIMONI NATURAL	23
4.7. ESTAT ACTUAL DELS ELEMENTS INVENTARIATS	23
6. BIBLIOGRAFIA	29

CRÈDITS

Nom del projecte Mapa del Patrimoni Cultural

Població i comarca Cabrera de Mar

Promoció i finançament Oficina del Patrimoni Cultural (Diputació de Barcelona) - Ajuntament de Cabrera de Mar

Autor Marc Guàrdia i Llorens

Dates d'execució Desembre 2015 – Setembre 2016

1. AGRAÏMENTS

L'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona és un servei que té entre les seves atribucions la de cooperar i promocionar el patrimoni cultural en l'àmbit local. Volem expressar el nostre agraïment en la confiança que ens ha dipositat per tal de dur a terme la realització del Mapa de Patrimoni Cultural de Cabrera de Mar. Aquest encàrrec neix de la petició efectuada per l'Ajuntament de Cabrera de Mar, motivat per la preocupació entorn del patrimoni del seu municipi, i que ha cregut que aquest treball és una eina necessària per posar en valor el seu patrimoni, i adoptar les mesures pertinents per conservar-lo, protegir-lo i difondre'l per tal de rendibilitzar-lo a nivell social i cultural.

En aquest sentit volem destacar la participació activa de l'Ajuntament en la realització d'aquest estudi, posant especial èmfasi en l'interès demostrat pel seu arqueòleg municipal, el Sr. Albert Martín.

Aquest treball no s'hagués pogut realitzar sense la participació desinteressada de molts veïns, als quals els volem transmetre el nostre reconeixement i agraïment; els mèrits d'aquest treball són, sense cap mena de dubte, seus, i les mancances que pugui tenir es deuen al qui escriu aquestes línies.

A tots ells el nostre més sincer agraïment.

2. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

2.1. Medi físic

El municipi de Cabrera de Mar s'estén a la costa, entre Mataró al llevant i Vilassar de Mar a ponent, amb una extensió de 9,05 km². Pel cantó nord el terme està envoltat per la zona de muntanya de la serralada litoral, limitant amb les poblacions d'Argentona i Cabrils. Pel que fa a la façana litoral, el terme desemboca en la platja, que té una llargada entorn els 2 kilòmetres. En la línia de mar hi desguassen nombroses rieres que solquen el territori, baixant de la zona de la serralada. De fet una d'aquestes rieres, la d'Argentona esdevé límit natural entre els termes de Cabrera i Mataró.

El nucli antic del poble es troba retirat de la primera línia de mar, però encara a la plana, pel que les alçades en aquesta àrea no són destacables. Les màximes altituds s'assoleixen a la serralada que limita el poble al nord, com el turó de Burriac (401 m.), on al cim del turó hi trobem el Castell, visible des de tot l'entorn, tot i que el punt més elevat correspon al turó del Cirers (471 m.), que esdevé termenal juntament amb Cabrils i Argentona. Més a prop de la costa, i fent límit amb Cabrils, trobem el cim del Montcabrer, de 319 m, que esdevé una nova talaia privilegiada.

Bona part del terme es troba dins l'espai de protecció del Parc de la Serralada Litoral. La superfície total protegida de gestió del Consorci (Pla Especial, aprovat l'any 2004) és de 4042 hectàrees, tot i que si tenim present la superfície amb l'ampliació dels Espais d'Interès Natural de la Conreria, Sant Mateu i Céllecs, passa a tenir 7408 hectàrees, esdevenint un veritable pulmó verd del Maresme.

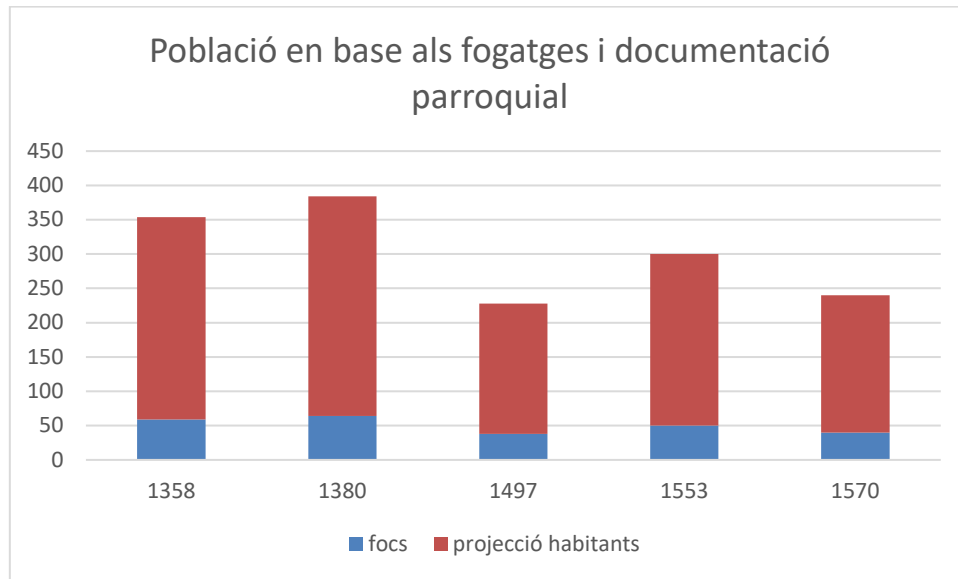
Vista del castell de Burriac des de Montcabrer

Tal i com veïem, el nucli antic del poble es troba ubicat a la vall que s'obre entre el relleu, però no és pas l'únic veïnat de la població, sinó que destaca el veïnat històric d'Agell. També compta amb nombroses urbanitzacions, de les que en destaquen les del Pla de l'Avellà, l'Esplai, la Creueta, Santa Helena d'Agell, Sant Joan d'Amunt, Sant Sebastià i Can Segarra.

El fet de que bona part del municipi estigui a la serralada Litoral confereix una coberta de boscos, especialment de pins.

2.2. Demografia i economia

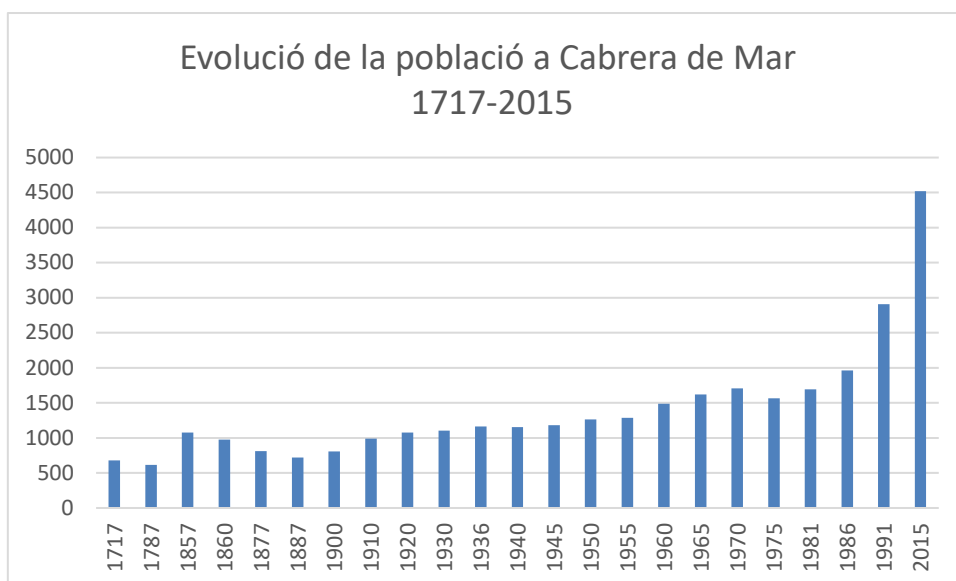
La principal característica que ha conformat l'hàbitat del municipi durant segles, això és l'hàbitat rural dispers, amb una densitat d'ocupació baixa típica d'aquests entorns rurals, es remunta pel que fa als seus orígens a temps medievals. Les primeres sèries documentals, els fogatges, ens mostren, un patró prou irregular que a Cabrera de Mataró¹ en el fogatge de l'any 1358 comptava amb 59 focs, augmentant als 64 l'any 1380, el màxim del període de 200 anys registrats entre el 1358 i el 1570. Ja a finals del segle XV la població s'estabilitzarà entorn els 200 habitants i 50 focs.

Població municipal (font: Iglésies 1981 i 1991; Garí 1991)

Ja a finals d'època moderna i inicis de la contemporània la població tindrà un augment suau i sostingut, patró que tindrà continuïtat al llarg dels segle XIX i XX. No serà fins a finals de la centúria anterior que trobarem una eclosió de la població, molt lligada al recurs turístic d'estiueig i les segones residències, quan la població a l'estiu sovint es veu doblada (Garí 1991: 376).

¹ Nomenclatura tradicional com es coneixia antigament el poble

Població municipal – sèries històriques- (font: Idescat i CED)

Aquest creixement gradual no ens permet intuir les conseqüències que sovint s'associen a canvis demogràfics. En primer terme, en el primer terç del segle XX, es correspon amb l'apogeu industrial de la zona de Barcelona que motivà un desplaçament de la població cap a la capital, extrem no discernible en l'anàlisi de les corbes de població. Sí que inyuïm lleugerament la segona inflexió, que apareix a la dècada dels anys trenta, època en què la crisi econòmica mundial i la interna del país, representen certa recuperació poblacional. La tercera inflexió apareix a la dècada dels cinquanta, fomentada per l'inici del desenvolupament dels darrers anys i que marca el moment en que produeix una regressió gradual i constant que arribarà els anys setanta. En aquest moment trobarem un dels canvis que més canviarà l'aspecte del municipi, com és el naixement de les urbanitzacions. Aquest creixement fonamentat en la bonança econòmica anterior afavorirà la construcció de segones residències, origen de molts dels desajustos degut al ràpid creixement, entre nombre de població i infraestructures .

Tradicionalment l'economia de Cabrera de Mar ha estat fonamentada en el sector primari. L'any 1987 se seguien conreant 237 hectàrees, tot i que en l'actualitat (dades de 2009) la xifra s'ha reduït a les 171 hectàrees, entre les terres llaurades i les pastures permanents. A partir dels anys seixanta del segle XX els camps de conreu han minvat en benefici de la indústria i el turisme. No obstant segueix essent important la superfície dedicada als vivers, entre la que destaquen les plantes ornamentals i flors. La ramaderia té poc pes específic, i té un règim eminentment familiar especialment l'avícola, seguit del boví amb 64 caps de bestiar. En conjunt parlem d'explotacions de caire familiar, que difícilment poden assolir nivells de producció ressenyables.

Destaca l'activitat industrial, en algun polígon del poble, així com la proliferació de grans superfícies comercials.

2.3. Ressenya històrica

Els vestigis humans més antics documentats a la població pertanyen a la prehistòria. Malauradament el coneixement que tenim d'aquesta època a Cabrera de Mar és molt parcial, i el coneixem gairebé exclusivament per treballs de prospecció, sense que hi hagi testimoni més directes del caràcter de l'ocupació. Des del material exhumat en alguna de les coves del terme, a la recollida de material superficial, la informació d'ordre cronològic és parcial. L'atribució al moment de les ocupacions acostuma a ser genèrica dins la prehistòria, sense explicitar ocupacions paleolítiques o neolítiques. Només alguns materials ceràmics s'han pogut atribuir a l'Edat del Bronze fins a la protohistòria. Aquest seria el cas del jaciment del rocar d'en Lladó (fitxa 107), amb l'únic cas d'estructura prehistòrica documentada, com la d'una sitja del jaciment. Si tenim present la dimensió del municipi i la seva configuració del territori, entre la muntanya i la plana, aquest extrem és del tot anòmal.

Si hi ha un època en que la dimensió de l'ocupació es torna excepcional, aquesta és l'època ibèrica. El terme de Cabrera esdevé un cas únic de concentració de jaciments ibèrics, encapçalats pel poblat de Burriac, veritable epicentre econòmic i polític en territori de la tribu dels Laietans, configurant-se en la seva capital. No és estrany que novament sigui a Cabrera, que a redós del poblat de Burriac, ens mostri els pocs casos coneguts a casa nostra de Necròpolis Ibèriques, com Can Rodon o el Turó dels Dos Pins.

Però aquesta excepcionalitat no es focalitza només en aquests tres punts, sinó que la trobem ben representada a tota la Vall de Cabrera, configurant bona part del terme com un gran jaciment ibèric. Aquesta profunditat en la vertebració del territori la trobem igualment representada en el moment republicà. Els esdeveniments bèl·lics relacionats amb la Segona Guerra Púnica sovint comportaven la desaparició violenta de molts assentament indígenes. Aquest no és el cas de Cabrera, on en aquest moment, mentre encara continua l'ocupació a Burriac, neix l'assentament d'Ilturo. Aquesta jaciment d'època republicana, el coneixem sota l'epígraf de diferents noms i en diferents punts del terme (Can Benet, Can Rodon, Ca l'Arnau-Can Mateu, etc.), tot i que no pot amagar la pertinença a una única realitat d'adscripció.

La rellevància d'aquest assentament la posa de manifest el fet de la identificació d'aquest centre amb el que encunyava moneda a nom de l'assentament d'Ilturo, refermant de nou el paper de pol econòmic en aquesta època.

Per tant, malgrat la manca de restes prehistòriques, i atès als diferents i nombrosos jaciments arqueològics documentats d'època ibèrica i romana, tenim un panorama força engrescador que situa una densitat de jaciments que ens parlen de l'ocupació ibèrica de l'indret amb el posterior procés de romanització. Malauradament la majoria de jaciments romans els coneixem de manera parcial, degut a que la informació que tenim prové de notícies antigues, que referencien sovint a jaciments avui segurament desapareguts. No obstant la caracterització de l'època romana del terme està prou documentada.

Castell de Burriac

De bell antuvi podem creure que l'època medieval és la més ben representada al municipi, amb la inclusió del Castell de Burriac i les esglésies de Sant Feliu i Santa Helena. És cert que en aquest moment comencem a tenir referències documentals que enriqueixen la informació disponible, però es circumscriu bàsicament a aquest elements sense que tinguem una lectura clara del poblament d'aquesta època. No obstant la riquesa de les fonts nodreix de gran profusió de dades per a l'època medieval.

Pel que fa a la vila de Cabrera² sabem que no estava vinculada a la jurisdicció del Castell, sinó que al segle XI formava part de les Franqueses del Vallès, el Llobregat i el Maresme, gaudint de certs privilegis. De fet, en la venda que els Santvicenç fan del Castell a la família Desbosc, a mitjan segle XIV, no apareix la vila de Cabrera entre les possessions. No serà fins al segle XV que la població es vincularà a la senyoria de Burriac.

Pel que fa al castell de Burriac, es referencia inicialment en la documentació com a Castell de Sant Vicenç, atenent al nom de la capella d'aquesta advocació (tot i que aquest temple no s'esmenta fins el segle XII). Així doncs, la primera referència documental pertany a l'any 1023. Sota la forma Burriac, aquesta no apareixerà testimoniada documentalment fins a inicis del segle XIV (1313). El castell pertanyia en els primers moments als comtes de Barcelona, i ben aviat hi trobem associada la família del Santivenç, tal vegada els seus castlans. La jurisdicció del castell passà als Desbosc l'any 1352, tot i que un segle més tard ja hi trobem al capdavant a Pere Joan Ferrer, gràcies al Joan II. Totes les vicissituds que visqué el poble de Cabrera sota Pere Joan Ferrer han estat profusament documentades i publicades, i culminen amb la tornada del castell a mans dels Desbosc a mitjan segle XVII.

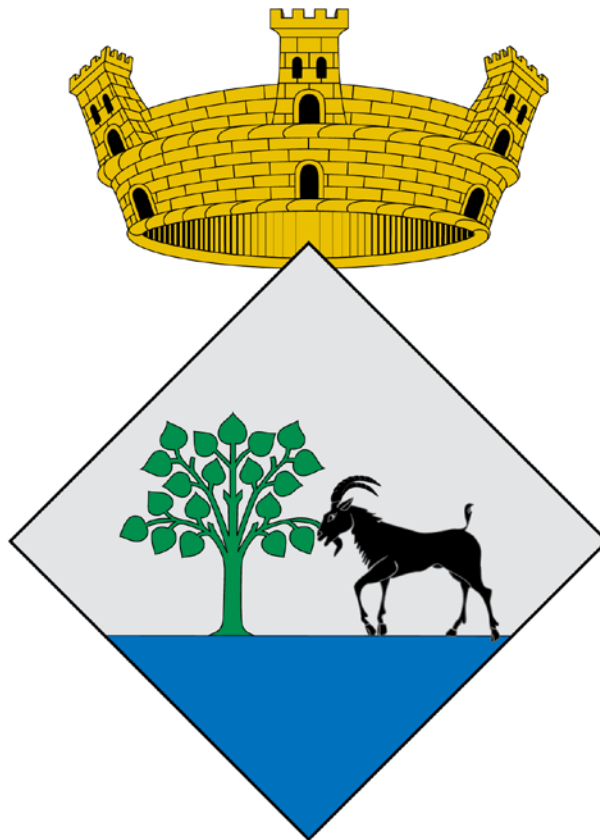
L'època moderna vindrà ja dominada pel fenomen de les masies, que són un dels elements que defineixen millor el terme, i amb una no menyspreable densitat com ens indiquen els fogatges d'inicis d'època moderna. D'aquests fogatges, en el present estudi, se n'ha pogut traçar la identificació d'alguns d'aquests focs amb masies que encara perviuen.

² Pel que fa a la primera menció de Cabrera veure apartat de toponímia.

2.4. Toponímia i escut municipal

El nom del municipi està compost per dues realitats, la de Cabrera i la del Mar. En origen, a nivell etimològic, el terme de Cabrera no té molt misteri, ja que deriva de *Capraria*, que podríem traduir per “lloc on es crien cabres, cabana per a les cabres” (Balañà 1989). Per l'altra banda trobem el nom de “mar”, que explicita de quina Cabrera es tracta, tenint present que hi ha més indrets coneguts com a Cabrera, com la d'Anoia. Anteriorment aquesta diferenciació s'establí amb la menció de Cabrera de Mataró. D'aquesta manera també s'introduí un element paisatgístic característic del terme.

La menció més antiga de Cabrera, sota la forma en llatí de *Capraria*, la trobem en la documentació medieval en un document de l'any 1037, en la venda d'un alou, que comprenia terres i una casa dins la vila de Cabrera (i altres termes). Cal dir que hi ha una menció anterior que fa referència a Sant Feliu, de l'any 1023, tot i que en aquest document no es fa esment de Cabrera. Però a part de la forma *Capraria* la documentació antiga també recull la forma Cabrera, que ja trobem explicitada, entre d'altres, en un pergami de l'Arxiu Comtal (número 116) del segle XI, datat entre els anys 1059 i 1080 (ACA, Cancelleria, Pere II). En aquest document es relacionen les franqueses donades per Ramon Berenguer I, comte de Barcelona a Ramon Guillem I de Montcada i al seu germà renard Guillem de la Roca, en algunes parròquies del Vallès i del Maresme: “...et ipsas franchedas de parrochia de Cabrera”.

Escut oficial de Cabrera de Mar

Pel que fa a l'escut del poble, es tracta d'un escut caironat d'argent, una cabra de sable dextrada d'un arbre de sinople les fulles del qual està menjant, ambdós sostinguts d'un peu

d'atzur. Evidentment la cabra fa honor al nom del poble, i el blau de l'escut remet al paisatge marí del poble.

Pel que fa al timbre l'escut presenta la corona cívica del tipus corona mural que l'identifica com a poble.

L'escut fou aprovat el 6 de setembre de 1994 i publicat al número 1949 del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, del 19 de setembre de 1994.

3. METODOLOGIA

El present treball té una finalitat molt acotada, que és la de recollir d'una manera exhaustiva tots els elements patrimonials que es troben en el marc del municipi. Per tant l'estudi es vertebrava en un inventari de tots aquells elements que pels seus valors històrics, artístics, simbòlics o d'identitat, reuneixen les característiques suficients per formar-ne part. Però la concreció del treball està lluny de ser un llistat i es desenvolupa a través d'una fitxa raonada de cadascun d'aquest elements on s'hi recull tota la informació localitzada, ja sigui a nivell bibliogràfic (ressenyat), documental o oral.

Tipològicament el mapa de patrimoni es resumeix en cinc àmbits temàtics, que són la base a partir de la qual s'estructura el cos del treball:

1.-Patrimoni immoble

1.1.-Edificis :Edificis singulars amb valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari, religiós, industrial...

1.2.-Conjuntsarquitectònics: Diversos edificis que formen un conjunt o estructures complexes compostades per diversos elements edificats

1.3.-Elementsarquitectònics

a) Elements rellevants d'un edifici: parts singulars d'edificis, elements d'origen arquitectònic que ja no formen part de cap edifici, i elements que formaven part de l'entorn inherent d'un edifici

b) Estructures arquitectòniques de menor entitat, de caire rural i popular

1.4.-Jaciments arqueològics: Jaciments arqueològics de qualsevol tipus i cronologia.

Inclou estructures en estat de ruïna

1.5.-Obra civil Obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal.

2.-Patrimoni mòbil

2.1.-Elements urbans: Monuments o elements commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública

2.2.-Objectes: Objectes singulars, formin part o no d'una col·lecció, ja siguin d'accés públic (museu...) o de propietat privada.

2.3.- Col·leccions: Sèries coherents d'objectes, segons criteris de cronologia, tipologia, especialitat, propietat...

3.-Patrimoni documental

3.1.-Fons d'imatges: Sèries d'imatges (fotografies, films...) que formen un fons o una col·lecció, segons criteris temàtics, de propietat...

3.2.-Fons documentals: Sèries de documents que formen un arxiu o una col·lecció, de propietat pública o privada, segons criteris d'especialitat, temàtic, de propietat...

3.3.-Fons bibliogràfics: Sèries de llibres que formen part d'un arxiu, biblioteca o col·lecció, de propietat pública o privada, que tinguin un valor històric i patrimonial

4.-Patrimoni immaterial

4.1.-Manifestacions festives: Festes populars locals, en la seva globalitat, o destacant una activitat singular específica dins la festa, formin part o no del cicle festiu anual, religiós o laic.

4.2.-Tècniques artesanals: Manifestacions singulars i específiques de la localitat o el seu entorn en relació als oficis, l'artesanaria, la gastronomia, etc

4.3.-Tradició oral: Qualsevol referència d'origen no literari (transmesa oralment) relacionada amb llocs o elements del terme: contes, llegendes; toponímia; refranys, dites; fets històrics -verídics- a través de Memòria oral

4.4.-Música i dansa: Manifestacions musicals tradicionals singulars i específiques de la localitat o el seu entorn que estiguin en vigor (vives) o bé que s'hagin perdut : cançons, danses...

4.5. Costumari: Maneres d'actuar o de fer, comportaments socials, actituds específiques de la localitat o el seu entorn que estiguin en vigor (vives) o bé que s'hagin perdut

5.- Patrimoni natural

5.1.-Zones d'interès natural: Zones que tenen un valor o interès específic a causa de les seves característiques botàniques, ecològiques, zoològiques, geomorfològiques o paisatgístiques, encara que hagin estat creades o alterades per intervencions antròpiques.

5.2.-Espècimens botànics singulars: Elements botànics de caire singular (un exemplar, o diversos exemplars que formen una unitat aïllada), normalment arbres, que tenen un interès botànic, històric, físic, urbà, toponímic, exòtic, etc....

La consecució d'aquest treball no és un punt i final en ell mateix, sinó que neix amb la vocació d'esdevenir una eina per conèixer el patrimoni i poder articular un conjunt de mesures pel que fa a la conservació i faciliti el seu accés públic; així com la planificació de la seva rendibilització social; l'elaboració de programes de difusió (com per exemple programes didàctics i turístics, publicacions, jornades de debat o conferències); la presa de decisions en el planejament urbanístic, la planificació de la senyalització, entre d'altres mesures.

Un dels elements més interessats és que el llista d'elements està dissenyada per poder créixer i modificar-se. S'hi poden incloure elements que no es coneixien en el moment de la realització del treball, nous jaciments, nova documentació. És una eina que cal tenir viva, ampliant i modificant la base de dades per tal de mantenir-la actualitzada i útil.

La metodologia del treball ha comprès una fase prèvia, que ha consistit en la recollida de documentació prèvia a partir de la qual bastir un cos dels principals elements que cal incloure en el treball. Aquesta tasca s'ha dut a terme mitjançant la recerca bibliogràfica en la que apareixen referenciats aquests elements patrimonials, en diferents biblioteques i arxius. També s'han consultat diferents inventaris i estudis que recollien elements del municipi: Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya (CC.AA i IPA), Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM) Inventari d'Arbres Monumentals i Inventari d'Arbres d'Interès Local i Comarcal, Inventari de rellotges de sol.

Pel que fa a la planimetria emprada, s'ha utilitzat els mapes virtuals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de Cabrera de Mar: topogràfic de 1:50.000; topogràfic de 1:25.000; topogràfic de 1:5.000; ortofotoimatge de 1:5.000, ortofotoimatge de 1:25.000. També s'ha consultat la planimetria del SITMUN i l'Hipermapa de Catalunya, així com el mapa del Parc Natural de la Serralada Litoral.

La segona fase ha consistit en el treball de camp, comprovant sobre el territori tots aquells elements recollits en la fase de selecció prèvia. No cal dir que ha estat la part del treball més complexa on ha calgut localitzar aquells indrets i que no s'hagués pogut dur a terme sense la col·laboració tant del personal de l'ajuntament, la policia local, com de l'aportació desinteressada que han fet alguns dels veïns de la població. Sense el seu inestimable suport la consecució d'aquest treball no s'hagués pogut dur a terme, especialment pel que fa a aquells elements sovint perduts i oblidats al mig del bosc i amagats entre bardisses, dels que se n'han perdut els accessos.

D'aquests elements se n'han pres les referències oportunes per enriquir les descripcions, així com se n'ha fet una documentació fotogràfica per incloure-la a la fitxa de la base de dades. Només puntualment no s'ha pogut accedir al bé i s'han emprat fotografies d'altres fonts.

La darrera fase del treball ha consistit en les tasques de gabinet. Un cop obtinguda tota la informació s'ha procedit a plasmar-la en les fitxes de la base de dades. En aquesta fase del treball, s'ha tornat a cercar la bibliografia necessària per completar les referències dels elements, que cal dir és completa. De l'anàlisi global de les fitxes s'ha procedit, finalment a redactar la present memòria.

4. RESULTATS DE L'ESTUDI

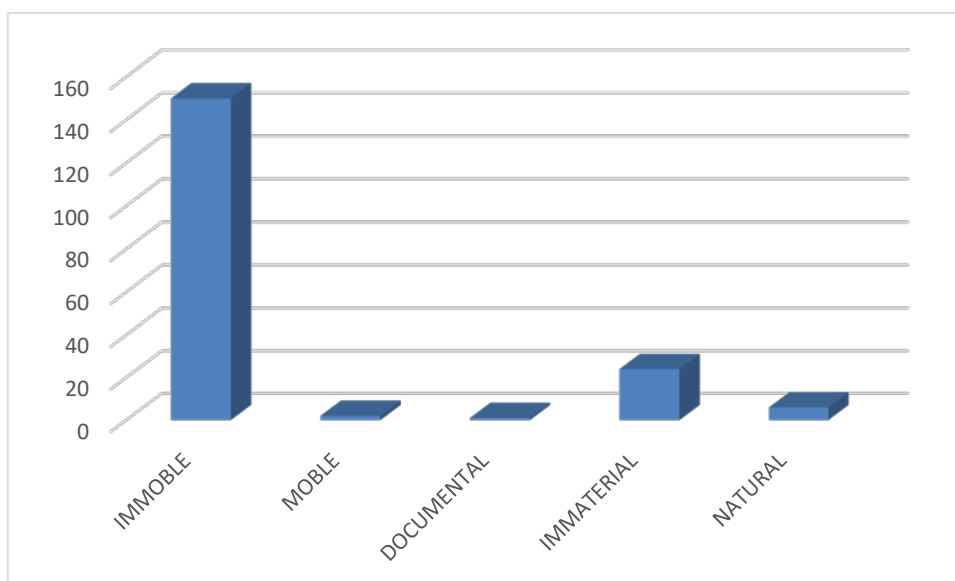
4.1. Elements fixats i elements no fixats

En el present recull del patrimoni cultural de Cabrera de Mar s'han fixat un total de 184 elements. Si ens fixem en el detall de la taula adjunta destaquen per sobre de la resta els elements corresponent al patrimoni immoble, que domina aclaparadorament sobre la resta de béns patrimonials. Dins d'aquest grup són rellevants els jaciments arqueològics, seguits dels edificis.

Ambit / Tipologia	Codi	Nombre	%	Nombre	%
PATRIMONI IMMOBLE		150	82%	100	
Edificis	1.1			56	37%
Conjunts arquitectònics	1.2			4	3%
Elements arquitectònics	1.3			23	15%
Jaciments arqueològics	1.4			63	42%
Obra civil	1.5			4	3%
PATRIMONI MOBLE		2	1%	100	
Elements urbans	2.1			1	50%
Objectes	2.2			0	0%
Col·leccions	2.3			1	50%
PATRIMONI DOCUMENTAL		2	1%	100	
Fons d'imatges	3.1			0	0%
Fons documentals	3.2			2	100%
Fons bibliogràfic	3.3			0	0%
PATRIMONI IMMATERIAL		24	13%	100	
Manifestacions festives	4.1			4	17%
Tècniques artesanals	4.2			0	0%
Tradició oral	4.3			16	67%
Música i dansa	4.4			2	8%
Costumari	4.5			2	8%
PATRIMONI NATURAL		6	3%	100	
Zones d'interès	5.1			6	100%
Espècimens botànics	5.2			0	0%
TOTALS		184	100%	184	

Taula general dels elements fixats per tipologia

La resta d'elements fixats, que engloben les categories de patrimoni moble, patrimoni documental, patrimoni immaterial i patrimoni natural, totes junts arriben gairebé al 20% de les fitxes realitzades respecte del total d'elements.

Elements inventariats per àmbits

En nombres absoluts, les categories menys representades són les del patrimoni documental i patrimoni moble i patrimoni natural, que totes juntes no assoleixen un 10% del total d'elements fixats. Aquesta diferència hagués estat major respecte al patrimoni immoble, degut a la fase de revisió dels elements a fixar, ja que la majoria d'elements no fixats (que no reuniten prou condicions objectives per ésser considerats en el present treball), eren de la categoria del patrimoni immoble.

Malgrat tot, si ens fixem en la gràfica dels elements inventariats, té una distribució que la fan anàloga a municipis amb les mateixes característiques, amb un gran pes del patrimoni immoble per sobre el de les altres categories.

Pel que fa als elements no fixats cal fer algunes precisions. En primer terme, la realització d'un llistat acurat a l'inici del treball ha permès que els elements a fixar no detectats hagin estat molt pocs.

En el llistat del POUM encara es conserven alguns elements que ja no existeixen. Ens referim al cas de Can Pau Ferrer-Can Pau Diners. També està recollit a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, al que caldria sumar els casos de les masies de Can Fontanals-Can Vinyals i Can Batlle. Caldria esmenar en el recent POUM la inclusió d'aquest espai, tal i com ja no hi figuren els altres. De fet l'Ajuntament de Cabrera disposa dels expedients de descatalogació d'aquests tres béns patrimonials, que hem pogut consultar.

També hi ha un darrer element la informació del qual és massa migrada per valorar-lo positivament. Es tracta d'una pedra que s'ha relacionat amb una estela d'època ibèrica³. Aquest tipus d'elements no són gens habituals en aquestes contrades. La documentació aportada en l'article citat no és gens concloent pel que desestimem incloure-la entre els elements patrimonials.

³ CLARIANA, J.F., FARELL, D., ROVIRA, J.M. I VIÑALS, J. (1999): "Una estela ibèrica decorada trobada a Cabrera de Mar", *Sessió d'Estudis Mataronins*, XVI, pàgs. 47-58.

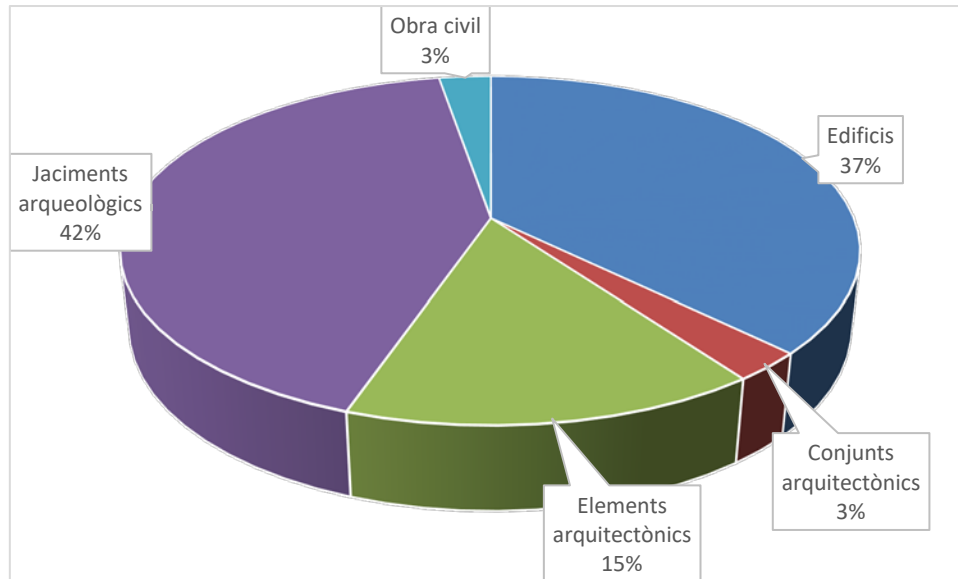
Element	Motiu
Can Pau Ferrer	Element patrimonial desaparegut (IPA 8372)
Can Batlle	Element patrimonial desaparegut (IPA 8346)
Can Fontanals-Can Vinyals	Element patrimonial desaparegut (IPA 8351)
Fira Agropecuària	Fira que malgrat l'interès per la població no reuneix els requisits per formar part d'un element patrimonial
“Estela ibèrica”	Informació no concloent

Taula d'elements no fixats

4.2. Patrimoni immoble

El corpus principal dels elements immobles fixats ha vingut determinat essencialment pel catàleg del Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM). Aquest catàleg recull de manera exhaustiva, amb diferents graus de protecció, els elements que requereixen una especial protecció administrativa. Dins d'aquesta categoria ens trobem bàsicament amb dos protagonistes diferenciats, com són els edificis i els jaciments arqueològics, que entre aquestes dues seccions sumen el 80% dels elements de la categoria de patrimoni immoble. La lectura que se'n desprèn és la del pes dels jaciments arqueològics documentats (tot i que sovint no conservats), així com de les nombroses masies del terme.

El llistat de masies fixat, com dèiem, ha estat en bona part seguit de les edificacions que tenien protecció via POUM. Pel que fa a la resta de masies incloses en d'altres llistats sense protecció particular, tan sols s'han recollit aquells elements que reunien les condicions necessàries i eren rellevants a nivell d'ésser valorades com a part del patrimoni immoble. En cap cas significa que aquests immobles no tinguin valor, i poden ser objectes de revisió en futures actualitzacions del mapa de patrimoni.

Percentatge de Patrimoni Immoble per tipologies

Seguint el Plec de Prescripcions Tècniques de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, el patrimoni immoble s'ha classificat en cinc tipologies:

1. Edifici: tipologia entesa com a construcció unitària, tant formal com volumètricament.
2. Conjunt arquitectònic: format per l'agrupació física de diferents edificis i elements arquitectònics, que es poden entendre solidàriament pels seus valors formals i volumètrics.
3. Element arquitectònic: part d'un conjunt o d'un edifici que per sí mateix té prou valors com per destacar-lo.
4. Jaciments: restes o vestigis del passat de qualsevol tipus i cronologia. Inclou estructures en estat de ruïna.
5. Obra civil: obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal.

Edificis

Com hem comentat és en aquesta tipologia en la que s'adscriuen la majoria d'elements patrimonials immobles, essent un dels seus pals de paller les masies del terme, que trobem tant en l'àmbit de la plana com en el de la muntanya, tant característica del municipi estudiat. Però aquesta sobrerrepresentació no es deu a una inflació de masies en terme, sinó a que moltes encara estan en ús, a que la urbanització del terme no les ha afectat, i sobretot a que la resta d'elements immobles que puguin ser catalogats patrimonialment tenen un pes específic molt baix. Cal destacar també les que són de titularitat pública, fet que n'ha afavorit la conservació, com la de Can Dalmases o Can Bartomeu.

Però a part de les masies hi ha altres edificacions singulars en el terme. Entre aquests trobem edificacions com les cases de cos del carrer Anselm Clavé o Pere Pastor, que testimonien l'aspecte primigeni del nucli urbà.

Bancada amb rajola polícroma de la Torre Ametller, amb l'arbre homònim al cognom familiar

Un dels edificis certament singulars és el de la Torre Ametller, exemple característic de la conservació d'un edifici d'interès patrimonial associat a una activitat que n'ha conservat el seu aspecte segurament gràcies al fet d'haver esdevingut de titularitat pública. També són rellevants les esglésies de Santa Helena d'Agell o la de Sant Feliu, al centre del poble, tot i que del seu caràcter romànic no en queda cap element extern.

Un cas singular que cal ressenyar d'aquesta categoria, per no conduir a equívocs, és el de l'anomenada "Capella de Sant Vicenç". De fet es tracta de les antigues cotxeres de la Torre Ametller, que degut a la seva peculiar forma, s'han identificat tradicionalment amb les runes d'una capella.

Conjunts arquitectònics

Els elements representats en aquesta categoria són pocs. En destaquen especialment del de Can Llorell, que té la part de la masia i de l'edifici annexat de caire modernista i historicista. annexat. També trobem casos, que malgrat poder estar fixats isoladament, també tenen un caràcter de conjunt, com el del carrer de la Baixada de l'església, en el que trobem un seguit d'edificis que tenen valor per ells mateixos i pel del conjunt que configuren.

Elements arquitectònics

Aquesta categoria compta amb 23 elements fixats. Es tracta d'una tipologia pensada per parts d'un conjunt o d'un edifici que per sí mateix té prou valors com per destacar-lo. La majoria d'elements que hi poden figurar, acostumen a ser finestres ressenyables o altres elements rellevants. En el nostre cas no hem considerat en la majoria de casos de separar-los de l'edificació de la que en formen part degut a que ambdós elements tenen un caràcter unitari i prou elements objectius per formar part del mateix cos patrimonial. Per tant la majoria d'aquests elements es troben recollits en la fitxa de l'edificació de la que en formen part. Aquest és els casos dels rellotges de sol, que només s'han individualitzat i concretat en una fitxa quan pertanyien a edificis no catalogats.

D'altres casos rellevants inclosos en aquesta tipologia són el de les petites capelles del terme. Aquestes capelles, que no arriben a esdevenir edificis en cap cas, es localitzen en els camins i són oratoris destinats a pregar-hi en els trajectes que es feien entre els pobles. Moltes d'aquestes capelles, associats a la imatge o al Crist que s'hi venera, han esdevingut veritables punts de devoció, tal i com ho demostren les flors que els ornamenten.

Diferent tipologia de finestres que trobem a Cabrera

Sobta en un terme com el de Cabrera, amb les peculiaritats orogràfiques que té, la manca de fonts no urbanes, que pertanyerien a aquesta categoria. Una de les característiques orogràfiques del terme, el fet de trobar-se en bona mesura en el vessant meridional de la Serralada Litoral, facilita un seguit de valls i barrancs tancats, amb un eix nord-sud, al fons de les quals recorren rieres i torrents.

Jaciments arqueològics

El llistat de jaciments arqueològics inventariats suma 63 elements fitxats, tot i les peculiaritats que tot seguit descriurem. Aquest conjunt estava format, fins no fa gaire, essencialment pel catàleg de l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de Cabrera de Mar. Cal afegir al llistat d'aquesta Carta Arqueològica del terme (CC.AA) darreres novetats, com el cas del recentment documentat de Can Canal (fitxa 155). La majoria de jaciments queden reflectits en el POUM, tot i la mancança de no trobar-hi els d'etiologia subaquàtica.

Si hem de destacar un factor diferencial del terme és la cura que s'ha tingut en la previsió de la gestió de les àrees d'expectativa arqueològica. Aquesta vigilància ha permès la documentació i salvaguarda del nombrós patrimoni arqueològic del municipi. Cal dir, que a nivell català, la vall de Cabrera és una de les àrees on més jaciments ibèrics i republicans han estat documentats, articulats envers el jaciment del Poblat ibèric de Burriac, i l'assentament republicà d'Ilturo. Aquest darrer pot estar sobrerrepresentat en el sentit que bona part del solar que ocuparia no

està documentat com un sol jaciment, sinó que està segmentat segons les àrees en les que s'ha intervingut. Segurament molts d'aquest petits jaciments (Can Benet, Can Rodon, Ca l'Arnau-Can Mateu) responen a una única realitat.

D'altra banda, una altra característica dels jaciments del terme, és un coneixement molt parcial de la realitat arqueològica en base als jaciments documentats d'antic, car en la majoria no s'hi han dut a terme mai tasques de recerca arqueològica i la majoria són caracteritzats exclusivament a nivell superficial. Aquest extrem posa en qüestió moltes de les dades essencials dels assentaments, com puguin ser la cronologia precisa, entitat, estat de conservació i principals característiques. Cal entendre, doncs, aquest llistat com una eina de gestió urbanística i de zones d'expectativa arqueològica que cal preservar.

Una altra anomalia és la poca quantitat de jaciments prehistòrics documentats, i la migradesa de la informació, ja que el coneixement que se'n té de la majoria és estrictament degut a la recollida superficial de materials. És cert que aquest tipus de jaciments, degut a les característiques peribles estructurals fan difícil la seva documentació, i que queden percentualment "amagats" pel volum de restes especialment republicanes i romanes.

Detall de la rajola polícroma (s. XVIII) del safareig de Cal Conde

Obra civil

Dins de l'epígraf d'obra civil s'han catalogat 4 elements. El més ressenyable és part de l'aqüeducte (fitxa 58) que probablement conduïa l'aigua a la font del poble. Aquest tram construït amb pedra a mode d'aparell de reble, aprofitant pedra i obra ceràmica, presenta un arc que sustenta l'aqüeducte, en el que s'ha aprofitat per esdevenir el portal d'accés a la finca. La singularitat de l'element la confereix la fornícula que és una capelleta on hi ha una imatge de Sant Domènec.

4.3 Patrimoni moble

Dins l'àmbit de patrimoni moble, els elements es classifiquen en tres tipologies:

1. Element urbà: monuments, escultures o elements commemoratius situats a la via pública.
2. Objectes: elements singulars.
3. Col·leccions: sèries coherents d'objectes, integrats com a fons d'un museu o bé de caràcter privat.

En aquest àmbit hem pogut classificar dos elements del patrimoni del municipi, repartits en 1 element urbans i 1 col·lecció. Cal destacar que part de la col·lecció municipal, entre la que trobem quadres, elements escultòrics i altres, es troba enquadrada dins l'element fixat de l'Ajuntament.

Diferents anys gravats en elements del poble

4.4. Patrimoni documental

En l'àmbit de patrimoni documental els elements es classifiquen en tres tipologies:

1. Fons d'imatges: imatges que formen part d'un fons o una col·lecció.
2. Fons documentals: documents antics que formen part d'un arxiu o col·lecció.
3. Fons bibliogràfics: edicions antigues que formen part d'una biblioteca o col·lecció.

En el present treball únicament s'ha catalogat 2 elements de fons documentals.

Cal advertir que molts dels fons documentals del municipi es troben en mans particulars. Es citen en treballs de síntesis d'història municipal, a través dels quals en coneixem el seu contingut, però sense que el seu accés sigui lliure, pel que no els hem pogut incloure en el present treball. També cal ressenyar que algun article⁴ que fa referència a que en el fons

⁴ GARÍ, R.I. (1981): "Dos importants documents trobats a Cabrera de Mar", *Laietània*, 1, pàgs. 227-229.

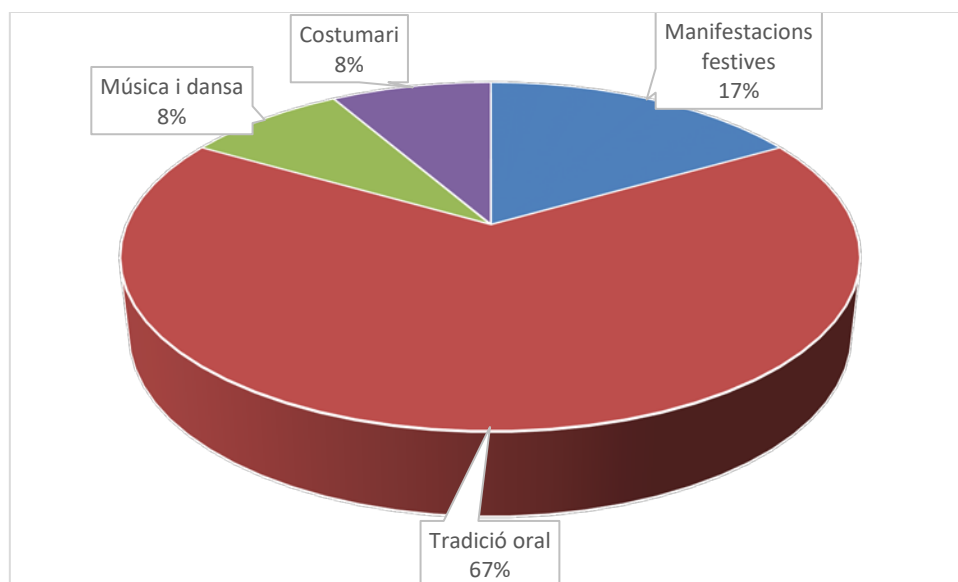
municipal es troba dipositat algun document antic, hem pogut saber que en l'actualitat no se'n coneix la seva ubicació.

En aquest sentit és interessant el fons de L'Arxiu de Santa Maria de Mataró, on es troba un ric patrimoni documental, entre el que destaquen els documents referents a Cabrera. D'aquests fem esment, entre d'altres, al pergamí de venda de la domus de Cabrera (1387), pel que fa al seu fons eclesiàstic. Del fons anomenat Adan es conserven 308 pergamins, dels que 39 fan referència al municipi de Cabrera. També és interessant el Fons Mallol, que té el seu origen en la masia de Can Mallol del veïnat d'Agell, que compta amb 74 pergamins, que cronològicament van del segle XIV al XVIII. document més antic del fons correspon a un pergamí datat l'any 1243. De pergamins del segle XIII n'hi ha 6, del segle XIV n'hi ha 5, del segle XV n'hi ha 8, del segle XVI n'hi ha 20 i del segle XVII se'n compten 8.

4.5. Patrimoni immaterial

En l'àmbit de patrimoni immaterial els elements es classifiquen en cinc tipologies:

1. Manifestació festiva: festes populars locals més arrelades al territori.
2. Tècniques artesanals: manifestacions singulars de la localitat relacionades amb activitats tradicionals, oficis, gastronomia...
3. Tradició oral: referències de transmissió oral relacionades amb els llocs o elements locals.
4. Música i dansa: manifestacions musicals tradicionals.
5. Costumari: maneres de fer i costums pròpies de la localitat.

Percentatge del Patrimoni immaterial per tipologies

La quantificació d'aquest apartat inclou 24 registres, essent el més nombrós el patrimoni relatiu a les tradicions orals, amb 16 elements de patrimoni immaterial fixats.

Cal destacar que el tema de les tradicions orals està molt ben treballat i que són diversos els reculls de llegendes i dites del poble. No obstant cal destriar-les degut a que algunes referències són la mateixa realitat sota diversos noms. També és rellevant com algunes d'aquestes tradicions traspassen l'àmbit estrictament local, i són coneguts més enllà del terme com posa de manifest algun recull⁵.

4.6. Patrimoni Natural

En l'àmbit de patrimoni natural els elements es classifiquen en dues tipologies:

1. Zona d'interès: zones amb un valor ecològic, paisatgístic, zoològic, botànic...
2. Espècimen botànic: elements botànics singulars

D'aquesta tipologia en sobresurt un de la resta dels 6 elements ressenyats: el Parc Natural de la Serralada Litoral (fitxa 106). És cabdal entendre que part del terme municipal de Cabrera de Mar es troba inclòs dins del Parc Natural.

En contrapartida d'aquest element tant important, destaca l'absència de cap arbre declarat en l'Inventari d'Arbres Monumentals o bé amb interès Comarcal o Local. No obstant hi ha un recull d'elements vegetals singulars del municipi, sense que tingui valor de catàleg normatiu aprovat⁶. Hem incorporat tots aquests elements ressenyables quan aquests es trobaven associats a un element patrimonial declarat, essent en la majoria dels casos arbres i espais de jardí associats a masies del terme.

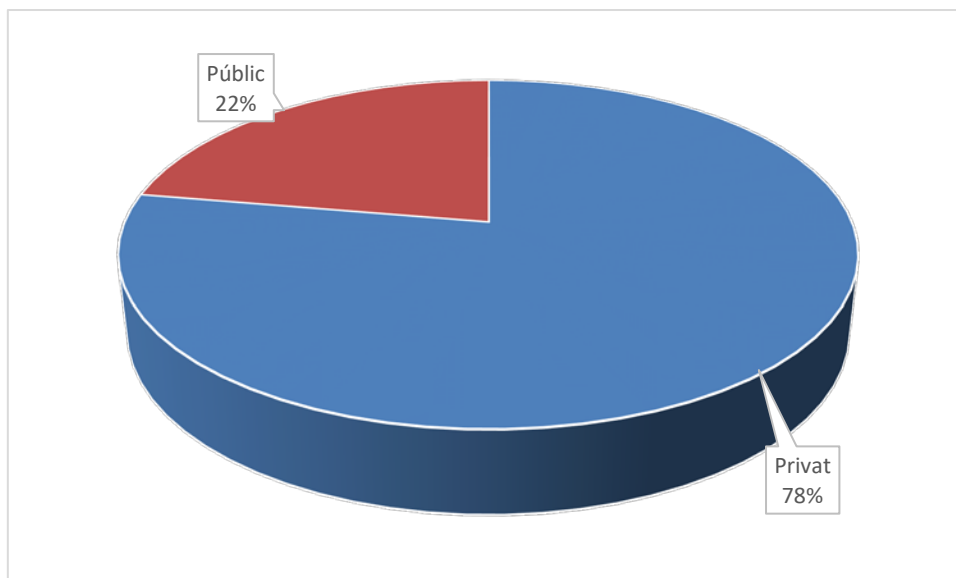
4.7. Estat actual dels elements inventariats

Titularitat

La titularitat dels béns, com se'n desprèn de la gràfica, és essencialment privada. Aquests elevats percentatges no són pas cap anomalia que es produeixi en aquest municipi, sinó que pobles de característiques similars tenen el mateix comportament.

⁵ LAGARDA-MATA, S. (2014): *El diable és català*, Angle Editorial, Barcelona, pàg. 224., en referència a la llegenda de Santa Helema d'Agell (fitxa 158)

⁶ ROVIRA, J.M. i VINYALS, J. (2005): *Catàleg dels elements botànics d'Interès Local de Cabrera de Mar*. Document inèdit.

Percentatge de la titularitat del elements catalogats

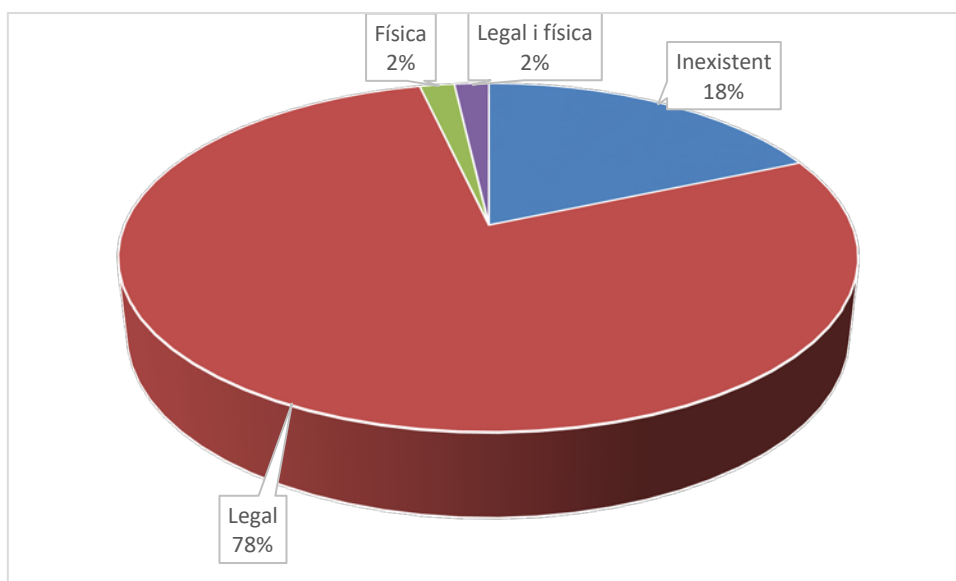
Aquest extrem és rellevant a l'hora d'establir qualsevol iniciativa orientada a promocionar el patrimoni del poble, ja sigui de manera individualitzada, o per establir qualsevol xarxa que lligui diferents elements. Cal doncs, tenir present que aquestes iniciatives han d'estar col·legiades amb els legítims propietaris.

També es corre el perill de confiar única i exclusivament en el propietari dels béns com a únic responsable de la conservació d'aquests béns. Sense el concurs de l'administració difícilment es podrà sostenir un patrimoni tan ric i variat. Però que estiguin en mans particulars no vol dir que siguin elements mancats de protecció legal, com veurem en el següent apartat.

Protecció legal

Si ens fixem en la gràfica que resumeix els elements que tenen alguna mena de protecció veiem com una mica més del 50% tenen, en menor o major mesura, cert grau de protecció, ja sigui aquesta legal, física o ambdues.

En aquest cas cal reivindicar la bona feina del POUM, que ha donat empara a certs elements que quedaven fora del paraigües legal que ofereixen les figures del BCIN, BCIL, el patrimoni cultural català i altres.

Percentatge del tipus de protecció dels béns

Del conjunt d'elements fixats destaquen sobre la resta els que gaudeixen de la màxima figura de protecció patrimonial, com és la declaració de Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN), d'acord amb la Llei 9/93 de 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català.

Dins de la quantitat d'elements que gaudeixen de la protecció en grau de BCIL, cal advertir que la gran majoria són masies del terme.

Núm. element	Nom de l'element	Protecció
122	Castell de Burriac	BCIN 564-MH
103	Poblat ibèric de Burriac ⁷	BCIN incoat 1983

Del patrimoni que compta amb la qualificació de BCIL (Bé Cultural d'Interès Local), el municipi de Cabrera compta amb una relació de 29 elements, tots ells fixats en el present estudi, comptant també el BCIL parcial sobre l'element patrimonial de les finestres de Can Pineda (element 23).

Núm. element	Nom de l'element	Protecció
1	Ca l'Aimeric	BCIL 5606-I
2	Ca l'Alzina	BCIL 5592-I
5	Can Bartomeu	BCIL 5594-I

⁷ Sota la denominació de Poblat Ibèric de Burriac s'inclouen també en l'expedient incoat aquells espais arqueològics relacionats amb el poblat, com la necròpolis del Turó dels Dos Pins, Ca l'Angusto, Can Ricard, Can Borràs.. Per tant no cal entendre l'espai proposat al BCIN com una zona intra muros sinó amb l'àrea geogràfica i d'influència immediata.

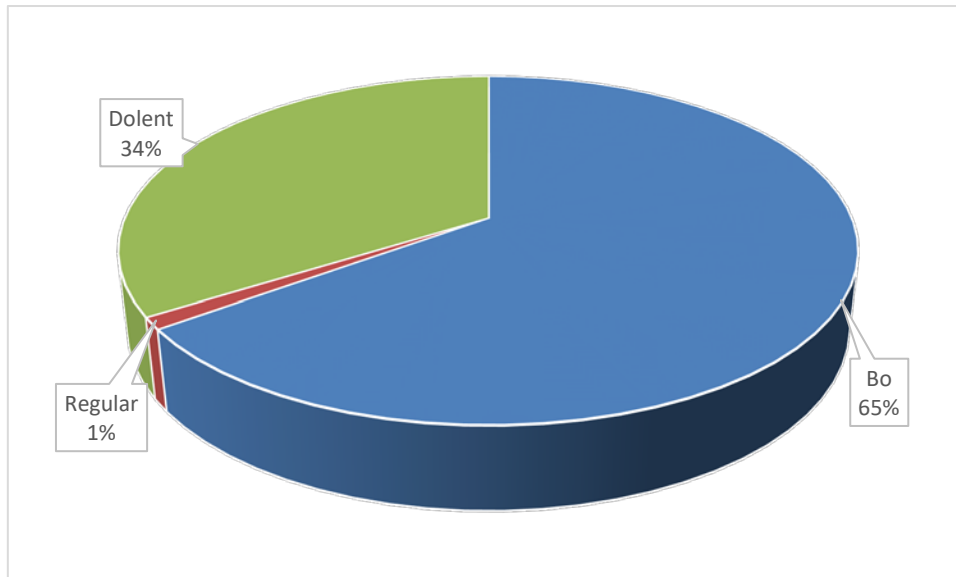
7	Mas Català	BCIL 5610-I
9	Can Dalmases	BCIL 5610-I
11	Ca l'Escarramant	BCIL 5599-I
12	Ca'ls Frares	BCIL 5600-I
14	Can Lladó	BCIL 5605-I
15	Can Llorell	BCIL 5607-I
16	Can Malloí	BCIL 5602-I
17	Can Miralpeix	BCIL 5590-I
18	Can Mateu	BCIL
19	Can Moreu	BCIL 5597-I
21	Ca n'Orriols d'Agell	BCIL 5593-I
23	Finestres Can Pineda	BCIL parcial
26	Can Pujol	BCIL 5591-I.
27	Cal Rectoret	BCIL 5604-I
28	Can Rodon de l'Hort	BCIL 5595-I
29	Les Ribes	BCIL 5603-I
30	Can Serra	BCIL 5611-I
31	Can Tatai	BCIL 5596-I
32	Can Valls	BCIL
34	Mas Terrillo	BCIL 5609-I
48	Ermida de San Sebastià	BCIL 5589-I
49	Santa Elena d'Agell	BCIL 5588-I.
54	Torre Ametller	BCIL 5598-I.
76	Can Benet	BCIL
94	Can Modolell	BCIL
108	Can Rodon de l'Hort	BCIL

A part d'aquests elements que gaudeixen d'aquesta alt grau de protecció, també comptem amb altres figures de protecció jurídica:

- Elements protegits via Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM)
- Patrimoni arqueològic, protegit per la Llei de Patrimoni Cultural Català
- Patrimoni arquitectònic, protegit per la Llei de Patrimoni Cultural Català
- Parc Natural de la Serralada de Marina, Pla Especial d'Ordenació, 09/04/13

Estat de conservació

En general l'estat del patrimoni de Cabrera de Mar es troba en un bon estat de conservació. Aquesta categoria afecta a tots els elements fixats, sigui quina sigui la seva tipologia.

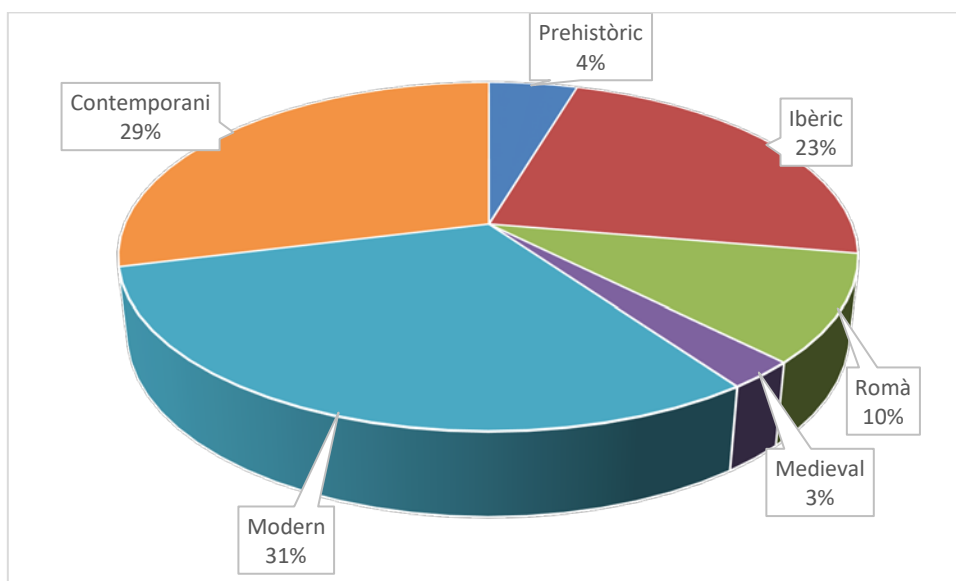

Percentatge de l'estat de conservació del patrimoni

La qualificació d'un estat regular o dolent cal atribuir-la en bona part a les runes documentades al municipi, i a bona part dels jaciments arqueològics el coneixement dels quals és insuficient per garantir-ne el seu bon estat de conservació, fet que fa que el gruix del 34% d'elements amb mal estat de conservació calgui relacionar amb jaciments arqueològics.

Cronologia

Les dades ens mostren com majoritàriament els elements fixats tenen una cronologia d'època moderna i contemporània. Aquest fet, que assoleix en conjunt valors del 60%%, cal atribuir-la a la particularitat del poble de Cabrera de Mar on les masies tenen un pes específic cabdal, esdevenint l'element fixat més repetit.

Percentatge de la cronologia dels elements catalogats

La cronologia d'aquestes masies, cal portar-les a l'època moderna; la continuïtat d'ocupació en aquests immobles ha fet que aquest patrimoni continuï al llarg de l'època contemporània. També cal interpretar la mancança d'elements d'època medieval, a que queden sovint emmascarats per la fase moderna de les masies; és a dir, malgrat que documentalment tinguem notícia que l'inici d'aquestes cases pairals sigui baixmedieval, l'aspecte dels edificis, així com els anys escrits a les portes, i altra documentació existent, ens porta a valorar-les com a elements d'època moderna.

Un altre tret característic de Cabrera és el ric patrimoni ibèric i republicà, fet que queda palesat a la gràfica de percentatges. No obstant cal advertir que moltes cronologies d'aquesta època i d'època romana poden confondre's depenent de si la realitat republicana l'englobem en el món ibèric o romà. Només la caracterització individualitzada dels jaciments, més enllà de l'aproximació cronològica, permetrà aproximar-nos amb major certesa.

Ja hem tractat en l'apartat dels jaciments arqueològics l'anomalia que representa no tenir gairebé cap element corresponent a la prehistòria. De ben segur que la vigilància arqueològica que es du al terme acabarà aportant noves dades respecte d'aquesta cronologia.

6. BIBLIOGRAFIA

ADELL, J.A. (1994): "La restauració del Castell de Burriac. Cabrera de Mar", *El col·leccionable de la Fundació Burriac*, 4.

AGUILAR, A. ; PONS, E. (1988): "El dipòsit del sector occidental del oblat ibèric de Burriac. Annexe: Epigrafia ibèrica", *Laietània*, 4, Museu de Mataró-Secció Arqueològica, Mataró.

ALMAGRO, M.; SERRA RÀFOLS. J. de C.; COLOMINAS, J. (1945): "Barcelona", *Carta Arqueològica de España*, C.S.I.C.- Instituto Diego Velázquez, Madrid.

AMADES, J. (1983): *Costumari català. El curs de l'any*. Salvat editores i Edicions 62. Barcelona.

ANÒNIM (1948) : "Activitats. Descobriment d'una important vil·la romana.", Museu de Mataró.

ARRIBAS, A. (1963) "La arqueologia romana en Catalunya", *Actas del II Symposium de Prehistoria Peninsular*, Barcelona.

BALANÀ I ABADIA, P. (1989): *Els noms de lloc de Catalunya*. Departament de la Presidència i departament de Governació, Generalitat de Catalunya.

BANÚS, J. (1991): "Les sitges del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme): les sitges n.ºs. 36 i 37. Noves aportacions sobre la fase final del poblat", *Laietània*, 6, Museu de Mataró-Secció Arqueològica, Mataró, pàgs. 57-84.

BANÚS, J. (1993): "La porta meridional del poblat ibèric de Burriac. Noves aportacions a partir de la campanya de 1991", *Sessió d'Estudis Mataronins*, X, Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró.

BARALLAT, H. (1879): "Excursions á Burriach". *Memorias de l'Associació Catalanista d'Excursions Científicas*, vol. III, Barcelona, pàgs. 19 i ss.

BARBERÀ, J.; PASCUAL, B. (1979-80) "Burriach, un yacimiento protohistórico de la costa catalana (Cabrera de Mar. Barcelona)", *Ampurias*, 41-42, pàgs. 203-242.

BARBERÀ, J. (1982-83) "Un paral·lel remot de l'edifici públic de Burriach. Cabrera de Mar", *Laietània* 2-3, pàgs. 146-151.

BARRAL, X. (1978) : *Les mosaïques romanes et médiévales de la regio Laietana (Barcelona et ses environs)*, Universitat de Barcelona, Publicaciones Eventuales, Barcelona.

BASSA, O., FARELL, D., PUJOL, J. (1994): *Coneguem Burriac i Montcabrer. Itineraris de natura, història i paisatge*. Cabrera de Mar.

BENET, C. (1993): "La intervenció arqueològica a la variant de Mataró de la carretera N-II", *Tribuna d'Arqueologia*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, pàgs. 53-63.

BENITO, N., BURJACHS, F., ESPADALER, M., DEFAUS, J.M. I MOLINA, M. (1986): "Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) durant l'any 1984. Resultats preliminars i noves dades estratigràfiques", *Tribuna d'Arqueologia 1984-1985*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, pàgs. 12-23.

BENITO, N. (1982-83): "Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar. El Maresme) durant la campanya de 1984". *Laietània*. 2-3, pàgs. 42-45.

BONAMUSA, J. (1976): "El problema del solar de la Ilduro monetal, a través de los hallazgos monetarios", *Miscel·lànies Arqueològiques de Mataró i El Maresme*, Mataró.

BONAMUSA, J. (1977): "Restes d'un sepulcre romà al Camí del Mig (Mataró)". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 1.

BONAMUSA, J. (1979): "Advocacions de les nostres esglésies com a element d'estudi dels orígens de Cabrera de Mar". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Mataró i el Maresme*, 7, pàgs.188-190.

BONAMUSA, J. (1982-83) "Els testimonis mitraics iluronosos dins el context de la Tarraconense". *Laietània*, 2-3, pàgs. 248-253.

BONAMUSA, J.; CERDÀ, J.A.; GARÍ, R.I. (1985): *El jaciment romano-medieval de Can Modolell. Deu anys d'excavacions. Cabrera de Mar. El Maresme. (1974-1984)*. Mataró, Museu Comarcal del Maresme.

BONET, LL. (1979): "Descobriments del poblat ibèric de Burriac", *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Mataró i el Maresme*, 8-9, pàgs. 227-229.

BONET I GARÍ, LI. (1983): *Les masies del Maresme*, Ed. Montblanc-Martín i Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona..

BOSCH GIMPERA, P. (1932): *Etnologia de la Península Ibérica*. Barcelona, Alpha.

BOSCH GIMPERA, P. (1919): *Prehistòria catalana: Edat de la Pedra i dels Metalls, colonització grega, etnografia*. Barcelona: Editorial Catalana, 1919, Enciclopèdia catalana, XVI.

BURJACHS, F. ; BENITO, N. ; DEFAUS, J.M. (1991): "El poblat ibèric fortificat de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)", a *Les fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III aC.)*. Manresa, 1991. *Actes del Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica*. Manresa, pàgs. 159-163.

CARRERAS CANDI, F. (1893): *Cabrera de Mataró*, Barcelona, Impremta de l'Avenç.

CARRERAS CANDI, F. (1908): *Lo castell de Burriac o de Sant Vicents*, Mataró (ed. Facsímil La Juliana, Argentona, 1980).

CASTILLO, M.J. (1990): *Argentona i Vilassar a cavall de dues èpoques*. L'Aixernador. Argentona.

CATALÀ I ROCA, P. (1967): *Els Castells Catalans*, Rafel Dalmau Ed., Barcelona.

CLARIANA, J.F. (1978): "Noves troballes de restes romanes en el Camí del Mig (Mataró)". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Mataró i el Maresme*, 7, pàgs.53

CELA, X.; ZAMORA, D.; REVILLA, V. (2002): "El Jaciment de l'Hostal (Cabrera de Mar, Maresme)", *Laietània*, 13, pàgs. 49-67.

CERDÀ, J.A.; GARCIA, J. (1986): "Proposta per una metodologia d'estudi de la romanització d'un territori: el territori d'Illuro". *Sessió d'Estudis Maratonins*, 3, pàg. 7-16.

COLL, R. (2012): *El Maresme fantàstic. Llegendes*. Sant Vicenç de Castellet.

COLL, R. ; CAZORLA, F. i BAYÉS, F. (1992): "Una cova-santuari ibèrica en el Maresme : la Cova de les Encantades de Montcabrer (Cabrera de Mar). Consideracions preliminars.", *Sessió d'Estudis Mataronins*, IX, Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria.

COLL, R. ; CAZORLA, F. i BAYÉS, F. (1994): "El santuari ibèric de la Cova de les Encantades del Montcabrer (Cabrera de Mar, El Maresme). Estudi preliminar", *Laietània*, 9, Mataró: Museu Comarcal del Maresme, pàgs. 33-86.

COLL, R. I MODOLELL, J.M. (1999): *Llegendes, tradicions i fets de la Serralada de Marina. Apunts sobre etnografia del Maresme*, Vilassar de Mar.

COLL, R. I BAGÀ, J. (2014): "Les restes arqueològiques del Rocar d'en Lladó", *Sessió d'Estudis Mataronins*, XXX, Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró, pàgs. 7-27.

CUYÀS, J.M. (1976): *Historia de Badalona*. Badalona.

DDAA. (1977): "Cabrera de Mar i la seva albada històrica a la llum de les troballes arqueològiques de Can Modolell". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*. 3, pàg. 55-56.

DDAA. (1996): "El jaciment del Camí de la Mina (Cabrils, el Maresme). Un establiment ibèric de plana del segle IV aC", *XII Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria.

ESCURA I DALMAU, X. (2007): *Cabrera de Mar. Imatge i Memòria*. Ajuntament de Cabrera de Mar.

ESTRADA, J. (1969): *Vías y poblamiento romano en el Área Metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Comisión de Urbanismo de Barcelona.

FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1983): *Inscripcions romanes de Mataró i la seva àrea (epigrafia romana del Maresme)*, 1, Barcelona, Rafael Dalmau.

FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1984): "Barcelone (sauf Barcino)", *Inscriptions romaines de Catalogne, I*. Paris: Diffusion de Boccard, Publications du Centre Pierre Paris, 13.

FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1997): *Inscriptions romaines de Catalogne IV. Barcino*. 1. Barcelona: Universitat de Barcelona.

FARELL, D.(1993): *Què coneixem del Cabrils prehistòric?* Cabrils.

FARELL, D. (1994): "La necròpolis ibèrica de Can Ros (Cabrera de Mar, el Maresme)", *Ituro*, núm. 1, Primeres Jornades d'Arqueologia de Cabrera de Mar i el Maresme , Cabrera de Mar.

FARELL, D.(1999): "Les inscultures prehistòriques de la cova dels Tres Cercles del Montcabrer (Cabrera de Mar, El Maresme)", *Sessió d'estudis Mataronins*, XVI, Mataró, pàgs. 8-14.

FARELL, D.; PINEDA, O. (2001): "El poblament prehistòric de Cabrera de Mar. Estudi dels jaciments arqueològics.", *Sessió d'Estudis Mataronins*, XVII, Museu-Arxiu de Santa Maria, Mataró, pàgs. 261-270.

FERRER I CLARIANA, LL. (1963): "La capella prerromànica de Sant Cristòfol de Cabrils", *Monuments històrico-artístics i bells paratges del Maresme*. Mataró: Obra de Sant Francesc.

FORN, F. I GARÍ, R.I. (1982-83): "Dos importants documents trobats a Cabrera de Mar (II)", *Laietània*, 2-3, pàgs. 282-285.

GELPI, M.G. "Columna mil·liar (romana) a Vilassar de Mar". *La Clau*. 4, p.9.

GALÍ, I. (1991): "Cabrera de Mar", *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, Vol. 2, Gran Enciclopèdia de Catalunya, Barcelona, pàgs. 375-378.

GARCÍA i ROSELLÓ J. (1993): *Turó dels Dos Pins. Necròpolis Ibèrica*. Mataró: Museu de Mataró.

GARCÍA i ROSELLÓ, J. (1993): "La necròpolis ibèrica del Turó dels Dos Pins. Cabrera de Mar (Maresme)", *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, pàgs. 39-51.

GARCIA I ROSELLÓ, J.; PUJOL I DEL HORNO, J.; ESTEBAN I SALVADOR, R. (1981): "Les sitges del Poblat Ibèric de Burriac (II) (Cabrera de Mar)", *Laietània*, 1, pàgs. 15-63.

GARCIA i ROSELLÓ, J.; CERDÀ i MELLADO, J. A. (1990): "Darreres actuacions arqueològiques al Castell de Burriac (Cabrera de Mar. El Maresme)", *VII Sessió d'Estudis Mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria, Patronat Municipal de Cultura, Mataró, pàgs. 61-71.

GARCIA, J. ; MIRÓ, J. ; PUJOL, J. (1991): "La porta meridional del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)". A: Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III aC.), Manresa, Actes del Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica. Manresa, pàgs. 199-213.

GARCÍA, J.; ZAMORA, D. (1993): "La vall de Cabrera de Mar. Un model d'ocupació del territori a la Laietània Ibèrica". *Laietània*. 8, pàgs. 145-180.

GARCÍA, J.; MARTÍN, A; CELA, X. (2000): "Nuevas aportaciones sobre la romanización en el territorio de Iluro (Hispania Tarraconensis)". *Empúries*, LII, pàgs. 29 - 54.

GARCÍA, J.; PUJOL, J.; ZAMORA, M.D. (2000): "Las cerámicas de barniz negro de los siglos II-I aC. en la zona central de la costa layetana: los ejemplos de Burriac, Iluro y sus territorios", a AQUILUÉ, X.; GARCÍA, J.; GUITART, J.. *La ceràmica de vernís negre dels segles II i I aC: Centres productors mediterranis i comercialització a la Península Ibèrica*. Mataró: Patronat Municipal de Cultura, Taula rodona, Empúries, 4 i 5 de juny de 1998, pàgs. 59-69.

GARÍ, R.I. (1981): "Dos importants documents trobats a Cabrera de Mar", *Laietània*, 1, pàgs. 227-229.

GARÍ, R.I.(1982-83): "Troballes a Can Benet (Cabrera de Mar)". *Laietània*. 2-3, pàg. 287.

GARÍ, R.I.; BONAMUSA, J. (1982): "Informe sobre la campanya d'excavacions al jaciment de Can Modolell de Cabrera de Mar", *Memòria d'activitats de la Secció Arqueològica del Museu de Mataró*, Mataró, Museu de Mataró, pàgs. 5-7.

GORGES, J.G. (1979): *Les villes hispano-romaines: Inventaire et problématique archéologique*, Centre National de la Recherche Scientifique, Paris.

GUARDIOLA, LI. (1954): *Vilassar de Mar*. Oikos.Tau, Vilassar de Mar.

IGLÉSIES, J. (1981): *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*. Vol. I i II. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, Rafael Dalmau Editor.

IGLÉSIES, J. (1991): *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Vol. I i II. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, Rafael Dalmau Editor.

ILLA, J.. "Les vies de comunicació del Maresme en l'Antiguitat". *Memòria d'Activitats del S.A.M.M.*, p.104.

JÁRREGA DOMÍNGUEZ, R. (2015): "Ánforas Vinarias en el este de la Hispania Citerior en época Tardorrepública (siglo I a.C.): Epigrafía anfórica y organización de la producción". *SPAL: Revista de Prehistoria y Arqueología de la Universidad de Sevilla*, 24, pàgs. 77-98.

LLADÓ, J.. Actualitat de la zona arqueològica a Cabrera. Mataró, 1956.

LLEONART, R. (1982-83): "Jaciment epicardial del Castellàs o Rocs de Sant Magí a Llavaneres del Maresme", *Laietània*, 2-3, pàgs. 8-23.

LLEONART, R.; CLARIANA, J.F.. "Un lacus romà a la finca de Can Xacó, a Santa Elena d'Agell (Cabrera de Mar)". *Memòria d'activitats de la Secció Arqueològica del Museu de Mataró*, 3, p.65-67.

LLEONART, R. (1977): "Noves descobertes romanes al Camí del Mig (Mataró)". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 1, pàg. 3.

LLINES, S (1952): "La creu de Montcabrer", *Estrella de Burriac*, núm. 118-119. Cabrera de Mar.

LLINES, J. (1996): "El Montcabrer i la història de la creu", *Històries i llegendes de Cabrera-I*, a El col·leccionable de la Fundació Burriac, núm. 11. Cabrera de Mar, pàgs.15- 18.

MALUQUER DE MOTES, J. (1986) : *Arquitectura i urbanisme ibèrics a Catalunya*, Universitat de Barcelona, Barcelona.

MALUQUER DE MOTES, J.; HUNTINGFORD, E.; MARTÍN, R.; RAURET, A. M.; PALLARES, R.; VILA, M. del V. (1982): *Catàleg provisional dels poblats ibèrics del Principat de Catalunya*, Universitat de Barcelona, Barcelona.

MARINER, S. (1979): "Nuevos testimonios de culto mitraico en el litoral de la Tarraconense". *Quaderns de Prehistòria y Arqueologia del Maresme*, 7-9, pàgs. 274-276.

MARTÍ i GARCIA, C. (1978): "Les sitges del Poblat Ibèric de Burriac (Cabrera de Mar)". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 5-6, p.125-134.

MARTÍ, C. (1982-83): "La circulació monetària del poblat ibèric de Burriac i el seu hinterland a la llum de les últimes troballes de la campanya d'excavacions de 1983". *Laietània*, 2-3, pàgs. 152-184.

MARTIN i JULIÀ, F. d'A. (1929) : "Montcabrer. La muntanya i els seus voltants o la cova de les Bruixes", *La Creu*. Butlletí del Centre Excursionista Premià, núm. 31. Premià de Mar, pàgs. 14-18.

MARTÍN, A. (2000): "Las termas republicanas de Cabrera de Mar (Maresme, Barcelona)". *II Coloquio Internacional de Arqueología de Gijón. Termas romanas en el occidente del imperio*. pàgs.157-162.

MARTIN, A. (2002): "El conjunt arqueològic de Ca l'Arnau (Cabrera de Mar, el Maresme): un assentament romo-república". A: *Tribuna d'Arqueologia 1998-1999*. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Departament de Cultura,.

MARTÍN, A. (en premsa): "El darrer decenni d'intervencions arqueològiques a llturo (Cabrera de Mar, Maresme). Novetats i estat actual de la recerca", *Tribuna d'Arqueologia 2014-2015*.

MAS, Mn. J. (1909). "La Creu del Mont Cabrer", *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*. Vol. III. Barcelona, pàgs. 161-168.

MIRALLES BRILLAS, F. (1953): "Per la història de la Creu de Montcabrer", *Estrella de Burriac*, núms. 124, 126 i 127. Cabrera de Mar.

MIRÓ, J. (1991): "Un conjunto de ánforas tardo-republicanas de un silo del poblado ibérico de Burriac", *Saguntum*, 24, València, pàgs. 53-67.

MIRÓ, J.; PUJOL, J. (1982-83): "Nota sobre la campanya d'excavacions realitzada durant l'any 1983 en el poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar. El Maresme)", *Laietània*, 2-3, pàgs. 36-41.

MIRÓ, J., PUJOL, J. I GARCIA, J. (1988): "El dipòsit del sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)", *Laietània*, núm. 4, Mataró.

MODELELL, J.M. (1993): *Cabrera de Mar. Castell de Sant Vicenç o de Burriac. Síntesi històrica*. Edicions l'Aixernador, Argentona.

NUIX, J.M. (1962): "Notas de Arqueología de Cataluña y Baleares II. Vilassar de Mar (Barcelona)". *Ampurias*. 24, pàg.310.

OLESTI VILA, O. (1995): *El territori del Maresme en època republicana (s. III-I a.C.). Estudi d'Arqueomorfologia i Història*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1995. (PREMI ILURO; 52). PREMI ILURO 1994.

PALLARÈS, F. (1975) "La topografia i els orígens de la Barcelona romana". *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat*. 26, p.5-56.

PELLICER, J.M. (1887): *Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro*, Feliciano Horta, Mataró.

PÉREZ-SALA, M.; GARCÍA, J. (2002): "El jaciment arqueològic del Mas Català. Un assentament rural d'època ibèrica situat a la vall de Cabrera de Mar". *Laietània*. 13, Mataró, pàgs. 5-48.

PLA, C.; REVILLA, V. (2002): "Can Modolell (Cabrera de Mar, El Maresme)". Jornades d'Arqueologia 2001. Intervencions arqueològiques i paleontològiques a les comarques de Barcelona.

PLADEVALL, A. (dir) (1991): *Catalunya Romànica*, vol XX, Enciclopèdia Catalana. Barcelona, pàgs. 479 i ss.

PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.

PUJOL, J.; GARCIA, I. (1982-83): "El grup de sitges de Can Miralles-Can Modolell (Cabrera de Mar. El Maresme)". *Laietània*. 2-3, pàgs. 46-145.

RIBAS, M. "La Via Augusta en el Maresme". *Montaña*. 71, p. 265-270.

RIBAS, M.(1926) : "La creu de Mont-Cabrer", Bloc Mataroní. Mataró.

RIBAS, M. (1929): "El poblat ibèric de Burriac", *Butlletí de l'Agrupament Científico-Excursionista*. Mataró.

RIBAS, M. (1931): El poblat ibèric de Burriac i la seva necròpolis. Mataró: Foment d'Estudis de la Maresma.

RIBAS, M. (1933) "La Romana Iluro". *La Paraula Cristiana*. Barcelona, XXVII, pàg. 36

RIBAS, M. (1934): "La necròpolis de Vilassar de Mar". *La Paraula Cristiana*. 4.

- RIBAS, M. (1934): *Orígens i fets històrics de Mataró*. Impremta Minerva, Mataró.
- RIBAS, M. (1952): *El poblament d'Ilduro*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 12.
- RIBAS, M. (1964): "El poblado ibérico de Ilduro". A: *Excavaciones arqueológicas en España*. Madrid.
- RIBAS, M. (1973): "Algunos datos interesantes sobre las monedas de Ilduro", *Pyrenae*, 9, Universitat de Barcelona, Barcelona.
- RIBAS, M. (1976): *El Maresme en els primers segles del cristianisme*, 1. Mataró: Rafael Dalmau.
- RIBAS, M. (1977): "El poblament ibèric d'Ilduro", *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Mataró i El Maresme*. Mataró.
- RIBAS, M. "Santa Margarida de Cabrera, casa de deodades". Actes de la I Sessió d'Estudis Mataronins.
- RIBAS, M. "Topografia ibèrica i romana de la nostra comarca". Diari de Mataró. 1544.
- RIBAS, M. "Una església mossàrab al Maresme". Almanac del Diari de Mataró. p.323-324.
- RODRÍGUEZ ALMEIDA, E. (1979): "Noticia sobre un grupo de ladrillos grafitos del Museu Municipal de Mataró, procedentes de Can Modolell. Cabrera de Mar", *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 7, pàgs.194-197.
- ROUILLARD, P. (1981): "La céramique greque de Burriac, Cabrera de Mar (Barcelona) conservée en Museu de Mataró", *Laietània*, 1, pàgs. 7-14.
- ROVIRA I VIRGILI, A. (1976): "Necròpolis de Cabrera de Mar", *Història de Catalunya*. 1. Bilbao: Gran Enciclopedia Vasca, 1976. I, pàgs. .534-535.
- ROVIRA, J.M. (2006): *Pla especial del patrimoni arquitectònic, arqueològic i històric de Cabrera de Mar*. Document inèdit.
- ROVIRA, J.M. i VINYALS, J. (2005): *Catàleg dels elements botànics d'Interès Local de Cabrera de Mar*. Document inèdit.
- ROVIRA, J.M; MARTÍN, A.. "Ca l'Arnau, noves aportacions al procés de romanització de la Laietània". A: *Històries de Cabrera*. Cabrera de Mar, 1998. p.54-60.
- RUBIO DE LA SERNA, J.(1888): "Noticia de una necrópolis ante romana descubierta en Cabrera de Mataró (Barcelona)", *Memorias de la Real Academia de la Historia*, Madrid, XI, pàg. 764.
- SANAHUJA, M.E. (1971): "Instrumental de hierro agrícola e industrial de la época íbero-romana en Cataluña". *Pyrenae*, 7, pàgs. 71-110.
- SERRA RÀFOLS, J. de C.. "Vilassar de Mar (Barcelona)". *Noticiero Arqueológico Hispánico*. 3 - 4, p.1116.
- SERRA RÀFOLS, J.C.. "Un mil·liari a Vilassar de Mar". *El Miliario Extravagante*. 5, p.100-101.
- SERRA RÀFOLS, J. de C.(1926): "La col·lecció Rubió de la Serna al Museu de Barcelona". A: *La Gazeta de les Arts*. Barcelona.

SERRA RÀFOLS, J. de C. (1927-31): "Llocs d'habitació ibèrics de la Costa de Llevant". *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans 1927-31*, VIII, Barcelona.

SERRA RÀFOLS, J. de C. (1928): "Baetulo-Blandae", *Forma Conventus Tarraconensis*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, I, Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 12, pàg. 53.

SERRA RÀFOLS, J. de C. (1930): *El poblament prehistòric de Catalunya*, 1. Barcelona: Barcino.

SERRA RÀFOLS, J. de C. (1942) "El poblamiento del Maresme o Costa de Levante en la época anterromana", *Ampurias*, 4, pàgs. 69-110

TOLRÀ, J. (1983). *Cabrils. El poble i els homes*. Oikos-Tau. Vilassar de Mar.

TOLRÀ, J. (1983). "Crònica viva". *Butlletí d'informació municipal*, núm. 1, II trimestre de 1983, pàg.3. Cabrils.

TOLRÀ, J. (1998). *Cabrils, 175 anys d'història*. La Comarcal edicions. Argentona.

UBACH, P. (2005): "El pas del cinema per Cabrera", dins CALLS, A. I FIGUERAS, A (Eds.), *Cabrera de Mar. Segle XX. Quaderns per a la memòria*. Fundació Alsina Arenas, Cabrera de Mar.

VENTURA, J.: "Vilassar de Dalt". *VII Reunión de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Barcelona*.

VILÀ, M. del V. (1982): *Catàleg provisional dels poblats ibèrics del Principat de Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

VILALTA, J. (1984): "La creu de Montcabrer", *La Clau*, núm. 25. Vilassar de Mar, pàg. 11.

VIÑALS, J. (1995): "Notícia sobre una sitja ibèrica trobada a Ca l'Angusto (Cabrera de Mar)", *Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró: Museu Arxiu de Santa Maria, Patronat Municipal de Cultura.

VIÑALS I CORTÉS, J. (1997): "Notícia sobre unes troballes de materials arqueològics a Can Rodon de l'Hort (Cabrera de Mar)", *Sessió d'Estudis Mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria. Patronat Municipal de Cultura, Mataró.

VINYALS, J. (2014): "Actuació de salvament d'unes restes ibèriques a Can Ricard (Cabrera de Mar)", *Sessió d'Estudis Mataronins*, XXX, novembre de 2013, Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró, pàgs. 29-42.

ZAMORA, D. (2006-07): *L'oppidum de Burriac. Centre de poder polític de la Laietània ibèrica, Laietània*, núm. 17 (monogràfic), Mataró.

ZAMORA, D.; GUITART, J.; GARCÍA, J. (1991): "Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrera de Mar) i el Turó d'en Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l'evolució del poblament ibèric laietà". *Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica. Les Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple: s. IV-III aC*, pàgs. 337-353.

ZAMORA, D. I GARCÍA, J. (2005): "La torre i l'assentament ibèric del Turó dels Dos Pins", *Laietània*, núm. 16, Mataró, pàgs. 65-143.

**Diputació
Barcelona**

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc